

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

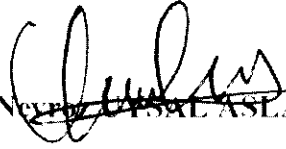
Sayı : 10222

Tarih : 28.01.2025

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'nda değişiklik yapılması hakkında kanun teklifim gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

ŞİRNAK MİLLETVEKİLİ

Şirnak Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	İnsan Haklarını İnceleme
Esas Komisyon	Adalet
Tarih: 29-1-2025	Esas No: 2/2887

28 Ocak 2025

GENEL MURAK
No: 1573622

GENEL GEREKÇE

Çoğulcu demokratik düzen ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olan ifade özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Anayasa tarafından güvence altına alınmış, temel hak ve hürriyetler arasında sayılmıştır.

AİHS 10. maddesi ile koruma altında olan bu hak, Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinde benzer bir şekilde düzenlemiştir.

Anayasa madde 26:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayınların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

şeklindedir.

Anayasa'nın 26. maddesinde ifade özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar "söz, yazı, resim veya başka yollar" olarak ifade edilmiş ve "başka yollar" ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında belirtilen istisnalar gereğince ifade özgürlüğü, AİHS'in 10 maddesine paralel bir şekilde mutlak bir hak niteliğinde olmadığı, sınırlanabileceği de belirtilmiştir. Ancak bu sınırlamanın çerçevesi yine Anayasa'nın 13. maddesi ile çizildiği görülmektedir.

Anayasanın 13. maddesi:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

şeklindedir.

İfade özgürlüğünün demokratik toplumlar için önemi gereği bu hakka ilişkin sınırlamaların dar yorumlanması ve ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamaların denetiminin de Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde ve de 26. maddesi kapsamında yapılması zorunludur. Ayrıca demokratik toplumun temellerinden olan ifade özgürlüğünün sadece lehte olduğu kabul edilen veya önemsiz görülen ifadeler için değil, devletin veya toplumun bir bölümünü eleştiren, onlara çarpıcı gelen, onları rahatsız eden ifadeler için de geçerlidir. Çünkü bunlar, çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirlilik gibi demokratik toplum düzeninde geçerli olan ilkelerin gereğidir.

Cezaevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklularda, Anayasa'nın ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına herkes gibi kural olarak sahiptir. Ancak hükümlü ve tutukluların özellikle maruz kaldıkları hak ihlallerine karşı kullanabilecekleri en etkili yasal haklarından olan ifade özgürlükleri, anti-demokratik düzenlemeler ile engellenmiş, kullanılması durumunda disiplin yaptırımını tehdidi altına sokulmuştur.

Hükümlü ve tutuklular, haklarının yaygın ve sistematik bir şekilde ihlal edilmesi ya da insanlık onuruna aykırı bir tutum, davranışla karşılaşmaları halinde, ifade özgürlüğü kapsamında kalan ve hiçbir şiddet eylemine dayanmayan tepkileri ve/veya eylemleri, 5275 sayılı Ceza İnfaz Kanunu madde 40 ve 42. maddelerdeki düzenlemeler nedeniyle doğrudan disiplin soruşturmalarına konu edilmekte ve disiplin cezalarıyla sonuçlandırılmaktadır.

5275 sayılı Kanun'un 40 maddesi şu şekildedir:

“Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası, hükümlünün bir aydan üç aya kadar süreyle kurumun kültürel ve spor etkinliklerine katılmaktan yoksun bırakılmasıdır.

Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

...

g) Açlık grevi yapmak.”

Ulusal ve uluslararası hukukta açlık grevi eylemlerini ifade özgürlüğü kapsamındaki kaldığı ve bir çeşit ifade yöntemi olduğu, mahpuslar hakkında açılan disiplin soruşturmaları ve verilen cezalarının ise ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale oluşturduğu belirtilmektedir. (AYM; *Nasrullah Kuran*, B. No: 2018/6319, 23/2/2022, §§ 24-28; *Mehmet Ayata*, B. No: 2013/2920, 7/7/2015, § 24; *Kahraman Güvenç* (3), B. No: 2013/3551, 14/4/2016, § 31) Ancak bu müdahalenin yasal dayanağını oluşturan kanun metninde sadece “açlık grevi yapmak” ibaresi nedeniyle eyleminin gerekçesine bakılmadan, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde nitelikte olup olmadığı gözetilmeden cezaevi idarelerince disiplin soruşturmalarına konu

edildiği görülmektedir. Bu haliyle ifade özgürlüğü hakkının kullanılmasının bir yaptırıma tabi tutulması Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırıdır.

Açıklanan nedenlerle; hükümlü ve tutukluların cezaevlerinde cezaevindeki hak ihlallerine ve/veya hukuksuz uygulamalara son verilmesi talebiyle yaşadıkları sorunlara dikkat çekmek amacıyla son çare olarak ifade özgürlüğü kapsamında gerçekleştirecekleri eylemlerin keyfi ve hukuksuz disiplin soruşturmalarına konu edilmemesi, hakkın kullanımı önünde yaptırım tehdidinin ortadan kaldırılması adına kanun g bendinin madde metninden çıkarılması öngörülmüştür.

Yine İnfaz Kanunu'nun 42. maddesinde; ifade özgürlüğü kapsamındaki eylemlerin ve bu hak kapsamında ifade etme biçimlerinin hangi sebeple olursa olsun mahpuslarca gerçekleştirmeleri disiplin cezası verilmesi için yeterli bir neden olarak sayıldığı görülmektedir.

5275 sayılı Kanun'un "Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama" kenar başlıklı 42 maddesi şu şekildedir:

"Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama cezası, hükümlünün bir aydan üç aya kadar mektup, faks ve telgraf almak ve yollamaktan, televizyon izlemekten, radyo dinlemekten, telefon etmekten ve diğer iletişim araçlarından yararlanmaktan tamamen veya kısmen yoksun bırakılmasıdır.

(2) Bu cezayı gerektiren eylemler şunlardır:

a) Protesto amacıyla idarece verilen yemeği topluca almama eylemine katılmak.

...

c) Herhangi bir şeyi protesto amacıyla veya idareye karşı toplu olarak sessiz direnişte bulunmak.

...

e) Gereksiz olarak marş söylemek veya slogan atmak..."

İnfaz Kanunu'nun 42. maddesinin yukarda verilen ilgili bentlerinde mahpusların hukuka ve insanlık onuruna aykırı bir uygulama veya davranışla karşılaşmaları halinde ifade özgürlüğü kapsamındaki tepki ve eylemlerini soyut ve muğlak ifadeler içerir yasal düzenlemelerle açıkça engellendiği görülmektedir.

İnsan hakları ihlallerinin en çok yaşandığı cezaevlerinde "herhangi bir şeyi protesto" etmeyi doğrudan disiplin yaptırımı ile karşı karşıya bırakmak, demokratik devlet ve toplum değerleriyle hiçbir şekilde açıklanamaz bir durumdur. Yine aynı maddenin e) bendinde "Gereksiz olarak marş söylemek veya slogan atmak." şeklindeki düzenleme de mahpusların

demokratik haklarını kullanarak ifade özgürlüğü kapsamında şiddete dayanmayan herhangi bir marşı söylemeleri veya insanlık onuruna aykırı bir durumla karşılaşmaları halinde slogan atmak suretiyle maruz kalınan hukuksuzluğu protesto etmelerinin engellenmesine yasal dayanak oluşturmaktadır. İlgili kanun bentlerinin Anayasa ile uluslararası hukuka aykırı olduğu gibi demokratik hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmadığından kanun metninden çıkarılması öngörülmüştür.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 40'ıncı maddesinin ikinci fıkrasının (g) bendinde belirtilen "açlık grevi yapmak" ibaresinin ifade özgürlüğü kapsamında bir ifade etme yöntemi olması ve bu ifade etme yönteminin kullanılmasının doğrudan disiplin yaptırımına bağlanması nedeniyle Anayasa'nın 13 ve 26'ncı maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 2- Hükümlü ve tutukluların cezaevlerinde haklarının yaygın ve sistematik bir şekilde ihlal edilmesi ya da insanlık onuruna aykırı bir durumla karşılaşmaları halinde talep ve şikayetlerini ifade özgürlüğü ve protesto hakkı kapsamında dile getirmeleri bir haktır. Ancak bu hakkın kullanılması 5275 sayılı Kanunun 42'nci maddesinin ikinci fıkrasının (a), (c) ve (e) bentleri ile Anayasa'ya aykırı biçimde doğrudan disiplin yaptırımı ile engellenmiştir. Örneğin hükümlü ve tutuklular, haklarının yaygın ve sistematik bir şekilde ihlal edilmesi ya da insanlık onuruna aykırı bir tutumla karşılaşmaları halinde bunu protesto amaçlı -hiçbir şekilde şiddet içermeyen- yemek almama eylemine katılmaları, ifade özgürlüğü kapsamında slogan atmaları yahut marş söylemeleri disiplin yaptırımına tabi tutulmuştur.

Haksız ve hukuksuz uygulamaların her türüsüne karşı şiddet içermeyen haklı tüm eylemlerin "*Herhangi bir şeyi protesto amacıyla veya idareye karşı toplu olarak sessiz direnişte bulunmak.*" şeklinde düzenlenmiş ilgili maddenin c) bendi kapsamında değerlendirilmesi ise mümkündür. Bu nedenle idarenin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermeyen, e) bendinde olduğu gibi "gereksiz" şeklinde ifade edilen, son derece keyfi yorumlanabilecek soyut ve muğlak ifadeler içeren madde fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

**CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUNDA
DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 40'ıncı maddesinin ikinci fıkrasının (g) bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 2- 5275 sayılı Kanunun 42'nci maddesinin ikinci fıkrasının (a), (c) ve (e) bentleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.